

Homonasjonalisme på tvers av nasjonale grenser

Sörberg, Anna Maria *Homonationalism*. Stockholm: Leopard förlag 2017
(171 sider)

PÅ 1990- OG begynnelsen på 2000-tallet ble *heteronormativitet* et vanlig begrep i transnasjonal queer diskurs. Som et brudd med refrenget om den heteronormative nasjonen kom Jasbir Puar i 2007 med monografien *Terrorist Assemblages: Homonationalism in Queer Times*. Puar etablerte begrepet *homonasjonalisme* for å studere hvordan LHBTQ-rettigheter¹ har blitt et barometer for å måle nasjonal overlegenhet gjennom at enkelte nasjoner har fått status som "homovennlige". Puar (2007) gransker spesielt hvordan fremstillingen av USA post 9/11 som "homovennlig" er forbundet med stereotypifisering av muslimer og personer med arabisk bakgrunn som homofobe, motstand mot innvandring og legitimering av militære intervensjoner i Midtøsten (se også Puar 2013a; 2013b).

Sammen med andre ord, som *homonormativitet* (Duggan 2002), krever homonasjonalisme et skjerpet blikk på skiftende strukturer av homoforakt og homovennlighet i sammenheng med nasjonal og global politikk. Homonasjonalisme har vokst til et forskningsfelt hvor mange nasjonale kontekster behandles og hvor fenomenet betraktes som i økende grad transnasjonalt (se for eksempel Puar og Mikdashy 2012a; 2012b). I nordisk kontekst har homonasjonalisme blitt studert av eksempelvis den danske forskeren Michael Nebeling Petersen (2012), og i en mer spesifikk svensk sammenheng i et mindre antall engelskspråklige artikler uten å

bli en større debatt (se for eksempel Laskar 2014; Laskar m.fl. 2016).

Derfor er det med forventning jeg åpner den første boken om homonasjonalisme på svensk. Anna-Maria Sörberg har forfattet mange tekster som berører queerspørsmål, og i sin andre bok skriver hun om LHBTQ-politikk på oo-tallet med utgangspunkt i homonasjonalisme, både som fenomen og kritisk begrep. Det er i seg selv et tilskudd at vi får en omfattende tekst om tematikken i svensk språkdrakt, tenker jeg, før jeg begynner å lese *Homonationalism* med spørsmålet: Men kommer den til å tilføre noe nytt?

Ja, det gjør den! *Homonationalism* beriker kunnskapen om hvordan kampen for LHBTQ-rettigheter i vestlige og vestlig-orienterte geografier, med Sörbergs (2017, ii) ord, ”brakade in i samtiden och storstäderna och vidare in i maktens korridorer”. Med grundige referanser til akademikere og aktivister tas vi med på en journalistisk reportasjereise, som strekker seg over flere år og på tvers av nasjongrenser, hvor Sörberg blant annet utforsker spørsmålet: ”Hur gick det till när delar av gaykulturen drog högerut och varför blev makten så intresserad av att använda sig av queera rättigheter?” (23) For å besvare spørsmålet samtaler Sörberg kritisk med åpent homofile representanter for høyre-radikal populisme. I tillegg samtaler hun med akademikere og aktivister som analyserer og mobiliserer mot koblingen mellom LHBTQ-politikk og nasjonalisme. Sörberg drar også til atskillige arrangementer, som konferanser om homonasjonalisme og pridefestivaler. Utallige situasjoner og intervjuer danner et komplekst bilde av både de- og reterritorialisierende holdninger, praksiser og følelser, som er koblet sammen gjennom transnasjonale nettverk, men samtidig kommer til uttrykk på spesifikke måter i ulike lokaliteter.

Allerede i introduksjonen og det første kapitlet; ”Moderna nationalister” tas vi med til flere sammenhenger og situasjoner i Sverige. Det er betydningsfullt at den svenske konteksten gis plass, ettersom Sörberg bidrar med nye iakttakelser av denne. Den transnasjonale fortellingen prioriteres imidlertid framfor et dypere dykk i det lokale. Det er en god prioritering, samtidig som jeg noterer at det finnes potensial for å skrive en bok om den svenske konteksten mer spesifikt. Styrken i at reportasjereisen går videre er at boken også blir et vesentlig bidrag til forståelsen

av hvordan det som skjer i ulike lokaliteter henger sammen. Et eksempel fra Sverige er Jan Sjunnesson som, med inspirasjon fra høyrepopulister fra andre land, bruker en retorikk om at innvandrere har røtter i kulturer med homofobe verdier til å tre fram som beskytter av homofile og samtidig motstander av innvandring. Blant Sjunnessons forbilder inngår nederlandske navn, som Pim Fortuyn og Geert Wilders. Sörberg reiser også til Rotterdam for å snakke med antropologen Paul Mepschen om hvordan nettopp Nederland ble et tidlig eksempel på homonasjonalisme i Europa.

I kapittel 2; "Den franska vågen" reiser Sörberg videre og treffer aktivisten Didier Lestrade som har løftet begrepet i Frankrike, hvor den "patriotiske våren" står i full blomst. Hun treffer også Sébastien Chenu, en av flere homofile menn i Front Nationals partikjerne. I intervjuer fra Ankara, Stockholm og Paris samtaler hun dessuten med Ludovic-Mohamed Zahed, som er imam i en moské i Paris som drives på et queert og feministisk fundament. Zahed er en av flere stemmer i boken som løfter erfaringer fra grenselandet mellom kontekster og miljøer og snakker om faren ved et politisk klima som stimulerer fastlåste posisjoner og fordommer mot hele kulturer og grupper.

Et tema som løper gjennom *Homonationalism* og spesielt løftes i kapittel 3; "Den nya konsumenten" er hvordan den økte interessen for LHB-TQ-rettigheter henger sammen med kommersialisering av gaykulturen. LHBTQ-personer med kapital har blant annet skapt mulighet for en gayturisme som har vokst til en millionindustri. Sörberg diskuterer flere nasjonale kontekster og hun reiser til Israel, hvor den statsfinansierte gayturismen og framstillingen av Israel som et "gayparadis", kontrastert mot resten av regionen, har blitt brukt til å flytte fokus fra okkupasjonen. I Sörbergs samtaler med den palestinske queeraktivisten Amandla Manasra blir imidlertid en annen kontrast løftet fram, nemlig kontrasten mellom de mobile "gayturistene" i Tel Aviv og LHBTQ-personer på Vestbredden og i Gaza, som lever med sterke restriksjoner i mobilitet.

Gjennom oo-tallet har maktspeilet rundt seksualitetsspørsmål også preget russisk geopolitisk retorikk, hvor LHBTQ-rettigheter har blitt koblet til forestillingen om et degenerert vest. Kapittel 4; "Why I left Russia forever" tar oss med til Russland hvor Sörberg treffer queerteo-

retikeren Alexander Kondakov. Hun treffer også den lesbiske aktivisten Milena Chernyavskaya både i Russland og i hennes nye hjemland USA. Begge snakker om vanskelighetene med å kommunisere meningsfullt om situasjonen for LHBTQ-personer i Russland til en omverden som ofte, uten dypere kunnskap, omfavner seksualitetsfortellingen om øst og vest som en binaritet av undertrykkelse kontra frihet.

At reportasjereisen ikke utelukkende går til land hvor homonasjonalismen har fotfeste er en styrke, ettersom oversettelser mellom geopolitiske og kulturelle kontekster er et viktig arbeid for vår tids queerstudier. Sörbergs reise mellom øst og vest utgjør et betydningsfullt innslag, som tydeliggjør problemene med den polariserte debatten. Problemene med fortellinger som konstruerer kontrasterte lokaliteter, diskuteres i forhold til flere geografier gjennom boken. Et relatert problem som står sentralt er hvordan vestlig dominans over organiseringen av rettighetskamper vanskeliggjør lokalt arbeid i enkelte land.

En imponerende mengde stemmer flettes sammen, og står mot hverandre, flere enn denne bokomtalen kan romme. Dialogen som skapes mellom noen og motsetningene som synliggjøres mellom andre synspunkter gjør *Homonationalism* til både et dialogisk og kritisk journalistisk arbeid. Mot komplekse analyser fremtrer homonasjonalistiske holdninger som intellektuelt reduktive og politisk naive, samt at uakseptable konsekvenser av homonasjonalistisk politikk løftes fram.

Et viktig aspekt ved boken er at Sörberg, liksom tidligere Puar, viser at ideen om vest som LHBTQ-kulturens sentrum finnes over hele det politiske spekteret, både til venstre og høyre. I en del av den politiske retorikken, spesielt den høyrepopulistiske, går LHBTQ også i oppløsning, noe som belyser at akronymet langt fra alltid kan analyseres som en enhet. Et eksempel som figurerer flere steder i *Homonationalism* er Milo Yiannopoulos, en kritiker av det han anser som regressive minoritetspolitiske bevegelser. Samtidig som han er åpent homofil, spotter han feminister, muslimer, transpersoner, Black Lives Matter aktivister og andre hånsobjekter.

Når vi kommer fram til Sörbergs konkluderende kapittel; "Well-behaved women seldom make history" har Donald Trump blitt president i USA, og ifølge Sörberg "omedelbart börjat rulla ihop välkomstmattan

för hbtq-frågorna” (146). Fornektelsen av homo- og transfobi «hjemme» i vestlige geografier, samt neglisjering av livssituasjonen til queere personer som ikke har blitt assimilert inn i nasjonen, er en tråd som har løpt gjennom boken og mot slutten nøstes opp i en skarp kritikk. Sörberg finner håp i dristige stemmer som har representert kritiske brudd med mainstream LHBTQ-politikk i USA, som transaktivistene Jennicet Gutiérrez i vår tid, og Sylvia Rivera førti år tidligere. Med referanse til disse oppmuntrer Sörberg til at LHBTQ-spørsmålene, også for et større antall aktivister, politiseres på mer ukonvensjonelle måter. Likevel skulle jeg nok ønske, etter den omfattende reisen gjennom *Homonationalism*, at det konkluderende kapitlet hadde samlet det større transnasjonale fokuset i en mer omfattende oppsummerende diskusjon.

Bokens store fortrinn er at den tilbyr nye innganger til emnet homonasjonalisme ved at den både går i dialog med tidligere studier og har karakter av etnografisk feltarbeid, samtidig som dens fremstillingsform, til forskjell fra mer utpreget akademiske behandlinger, avgjort gjør den til en reportasjebok. Den burde dermed kunne fungere både i akademisk undervisning og forskning, og som en øyeåpner for en bredere leserkrets. Forhåpentligvis leder den til en større debatt om homonasjonalisme i vår språkkontekst.

Oppsummert gir *Homonationalism* et bilde av en samtid hvor seksualitet og kjønn er høyaktuelle tema i et politisk spill mellom stormakter, partier og individer. Det som fremfor alt tydeliggjøres er at seksualitet og kjønnsidentitet er innskrevet i et polarisert debattklima, hvor mer komplekse fortellinger har blitt vanskelige å berette. Dette innebærer at LHBTQ-spørsmålenes symbolverdi overskygger dypere kunnskap om LHBTQ-personers levde virkelighet. De viktigste stemmene i *Homonationalism* forteller om den komplekse realiteten av levde liv i ulike situasjoner og geografier. Det er i dialog med disse Sörberg tar oss med ut av debattene som sitter fast i den retoriske overflaten.

IWO NORD
SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA

REFERANSER

- Duggan, Lisa. 2002. "The New Homonormativity: The Sexual Politics of Neoliberalism." I *Materializing Democracy: Toward a Revitalized Cultural Politics*, redaktører Russ Castronovo og Dana Nelson, 175–94. Durham: Duke University Press.
- Laskar, Pia. 2014. "The Illiberal Turn: Aid Conditionality and the Queering of Sexual Citizenship." *lambda nordica* 19.1:87–100.
- Laskar, Pia, Anna Johansson, og Diana Mulinari. 2016. "Decolonising the Rainbow Flag." *Culture Unbound* 8.3:193–217.
- Petersen, Michael Nebeling. 2012. "Somewhere, over the rainbow: Biopolitiske rekonfigurer af den homoseksuelle figur." Ph.d.-avhandling, Københavns Universitet.
- Puar, Jasbir. 2007. *Terrorist Assemblages: Homonationalism in Queer Times*. Durham: Duke University Press.
- . 2013a. "Homonationalism as Assemblage: Viral Travels, Affective Sexualities." *Jindal Global Law Review* 4.2:23–43.
- . 2013b. "Rethinking Homonationalism." *International Journal of Middle East Studies* 45.2:336–9.
- Puar, Jasbir og Maya Mikdashi. 2012a. "Pinkwatching and Pinkwashing: Interpenetration and Its Discontents." *Jadaliyya*, 9 august. http://www.jadaliyya.com/pages/index/6774/pinkwatching-and-pinkwashing_interpenetration-and-
- . 2012b. "On Positionality and Not Naming Names: A Rejoinder to the Response by Maikey and Schotten." *Jadaliyya*, 10 oktober. http://www.jadaliyya.com/pages/index/7792/on-positionality-and-not-naming-names_a-rejoinder.

NOT

1. Sörberg bruker de svenske forkortelsene HBT og HBTQ, avhengig av tid og intervjupersoner (Sörberg 2017, 153). Ettersom H oftest assosieres med homofile menn på norsk, og en forkortelse som også synliggjør lesbiske kvinner derfor er mer vanlig, anvender jeg gjennomgående den norske forkortelsen LHBTQ (lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og queerpersoner).